

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

ХАДЖ АСААД НІХАД ЛОУТФІ

УДК [94 (450) : 327] «1945 – 1957» (043.3)

**УЧАСТЬ ІТАЛІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ТА
ЄВРОАТЛАНТИЧНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ, 1945–1957 РР.**

07.00.02 – Всесвітня історія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Луганськ – 2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі всесвітньої історії та міжнародних відносин Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор
Бурьян Михайло Степанович,
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин

Офіційні опоненти: доктор історичних наук
Машевський Олег Петрович
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн;

кандидат історичних наук
Богданова Тетяна Геннадіївна
Державний заклад «Луганський державний медичний університет»
викладач кафедри філософії та соціальних наук.

Захист відбудеться 16 грудня 2011 р. об 11.00 годині на засіданні Спеціалізованої вченої ради К 29.053.07 при Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» за адресою: +91011, м. Луганськ, вул. Оборонна 2, корп. 2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, вул. Оборонна 2).

Автореферат розісланий 15 листопада 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат історичних наук

І.В. Грицьких

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Створення Європейського Союзу, серед країн-засновників якого була й Італія, відбувалося за досить складних умов і супроводжувалося переборюванням цілого ряду проблем і протиріч. У результаті, переговорний процес щодо „спільного європейського дому” рухався надзвичайно повільно, а його учасники готові були перервати перемовини в будь-який момент, передбачаючи всі ті труднощі, із якими доведеться зіштовхнутися новому наддержавному утворенню.

Тим не менше, більшість дослідників не акцентують уваги на проблемах і суперечностях, показують лише позитивні сторони процесу формування європейської спільноти, ніби забуваючи при цьому, що кожен етап переговорного процесу між країнами, котрі згодом утворили Євросоюз, не проходив безболісно. У свою чергу, одностороннє висвітлення цих питань не дає змоги в повній мірі скористатися інтеграційним досвідом європейських держав тим, хто почав рухатися в цьому напрямку пізніше, у тому й числі й Україні.

Сьогодні Київ також робить спроби інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури. Саме тому вивчення й узагальнення досвіду Італії дозволить виявити як перспективи, так і проблеми, пов'язані з реалізацією поставленої мети.

Таким чином, тема, обрана для дослідження, є актуальною.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках комплексної програми Науково-дослідного центру імені В.М. Бейліса „Схід-Захід: теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків” (державна реєстрація №0103U003602). Робота відображає головний напрям діяльності кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин й один із пріоритетних напрямів науково-дослідної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Об'єкт дослідження – історія міжнародних відносин в 40 –50-х рр. ХХ ст.

Предмет дослідження – політика Італії в контексті процесів європейської та євроатлантичної інтеграції (1945 – 1957 рр.).

Хронологічні межі охоплюють період із 1945 по 1957 р. Вибір нижньої хронологічної рамки обумовлений ухваленням „Маніфесту вільної та єдиної Європи” А. Спінеллі в 1945 р. на з'їзді партії „Партито д'аціоне” („Партія дії”) як такого, що закладав підвалини зовнішньополітичного курсу Італії в післявоєнний період. За верхню хронологічну межу взято 1957 р. Адже саме в цьому році був підписаний Римський договір, котрий ознаменував собою закінчення процесу євроінтеграції Італії.

Мета дослідження – на основі аналізу документів, що містяться в державних архівах Італії та Ватикану, дослідити процес формування й реалізації європейської та євроатлантичної політики Італії в 1945 – 1957 рр.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- обґрунтувати причини участі Італії у європейській та євроатлантичній інтеграції (1945–1948 рр.);
- показати внесок Італії в процес виникнення європейського союзу;
- розкрити роль італійського зовнішньополітичного відомства у створенні європейських і євроатлантичних структур;
- виявити особистий внесок італійських прихильників федералізму (А. де Гаспері, К. Сфорца, Г. Мартіно та ін.) у пропагування й утілення в життя ідеї „єдиної Європи”;
- визначити ставлення західноєвропейських держав та США до ініціатив Рима.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на основі введення до наукового обігу широкого кола джерел з архівів Італії та Ватикану, а також значної кількості опублікованих документів, була зроблена спроба дослідити процес формування та реалізації євроатлантичної політики Італії в 1945 – 1957 рр.

- уперше проведено комплексне дослідження, що показує місце Італії в процесі розбудови „єдиної Європи”;
- виявлено внесок Міністерства закордонних справ Італії у формування європейської спільноти;
- показано наявність протиріч серед західноєвропейських держав і США в підходах до створення європейського союзу;
- узагальнено погляди таких політичних діячів, як А. де Гаспері, К. Сфорца, Г. Мартіно та ін., що лягли в основу функціонування європейської спільноти на засадах парламентської демократії.

Теоретико-методологічна база роботи ґрунтується на діалектичних принципах наукового пізнання: історизму, об’єктивності, багатофакторності та системності.

Так, принцип історизму дозволяє простежити еволюцію зовнішньополітичного курсу Італії в питаннях щодо євроінтеграції. Іншим важливим методологічним принципом дисертації є принцип багатофакторності, за яким явище розгадується як результат взаємодії всього комплексу факторів суспільного життя та є наслідком поєднання конкретних обставин, причин та історичних процесів. Для реалізації поставленої мети дотримано принципу всебічності, що спрямований на визначення зовнішніх та внутрішніх взаємозв’язків явищ, котрі аналізуються.

Перелічені принципи реалізовано за допомогою низки методів. Зокрема історико-генетичного, що дає змогу наблизитися до відтворення реальної картини подій. Порівняльно-історичний метод допоміг простежити еволюцію ідеї „єдиної Європи” на різних етапах європейської інтеграції. Використання системного методу сприяло висвітленню зовнішньої політики італійського уряду крізь призму міжнародних відносин взагалі та європейської політики Рима зокрема.

Крім того, для розв’язання певних завдань застосовано проблемно-хронологічний, наративний, структурно-діахронний, історико-системний, типологічний та порівняльний методи дослідження.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що її висновки та багатий фактичний матеріал можуть бути використані дослідниками історії Італії, євроатлантичної інтеграції, а також при написанні лекцій і спецкурсів з історії міжнародних відносин у вищих навчальних закладах. Окрім цього, ознайомлення з теоретичними висновками буде корисним для організацій та установ, які підтримують відносини з країнами Європейського Союзу, зокрема з Італією та Ватиканом.

Апробація результатів роботи здійснювалася в ході обговорення змісту дисертації на засіданнях кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин ЛНУ імені Тараса Шевченка, а також на наступних наукових заходах: на I-й Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій пам’яті професора Г.Л. Бондаревського (м. Луганськ, ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2010 р.); II-й Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій пам’яті професора Г.Л. Бондаревського (м. Луганськ, ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2011 р.); VI-й Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців „Україна в посткризовий період: економічний і політичний аспекти” (м. Одеса, Державний економічний університет, 2011 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції „Холодна війна: причини, перебіг, наслідки” (м. Луганськ, ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2011 р.).

Основний внесок здобувача. Усі результати дослідження є наслідком самостійної роботи дисертанта.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження було відображено у 8 публікаціях, 5 із яких вийшло у фахових виданнях України (без співавторства).

Структура роботи визначається сутністю проблеми, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку джерел та літератури. Загальний обсяг роботи становить 165 сторінок, із них 155 – основний текст. Список джерел та літератури міститься на 10 сторінках і нараховує 138 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність, висвітлено зв'язок теми з науковими програмами, планами й темами, окреслено об'єкт, предмет, хронологічні межі, визначено мету та завдання роботи, обґрунтовано наукову новизну, розкрито методологічні основи, науково-теоретичну та практичну значущість, представлено структуру дисертації.

Перший розділ «Джерела та історіографія проблеми» присвячено розгляду джерельної та історіографічної бази дослідження, охарактеризовано стан і перспективи розробки теми наукової роботи.

Джерельну базу дисертації становлять насамперед архівні матеріали. Зокрема у фондах **Історичного архіву Міністерства закордонних справ Італії** містяться важливі дипломатичні документи, аналіз змісту котрих дозволив реконструювати події, що передували й супроводжували євроінтеграційні устремління італійських урядів у післявоєнні десятиліття.

Це, перш за все, дипломатичне листування між центральним апаратом Міністерства закордонних справ та посольствами Італії у Франції, країнах Бенілюксу, Федеративній Республіці Німеччині, Великобританії. Найбільш цінну інформацію містять при цьому рапорти італійських дипломатів щодо складнощів, пов'язаних з організацією Мессінської конференції. Листи посла Італії в Парижі В. Зоппі розкривають причини негативного ставлення Франції до створення Євратому. Ці відомості дали змогу Риму виробити власну, відмінну від французької, позицію щодо виникнення цієї організації. Завдяки наполегливій й цілеспрямованій роботі італійських дипломатів у Франції та країнах Бенілюксу пропозиції й рекомендації італійської сторони в ряді питань, котрі стосувалися організаційного оформлення євроінтеграційних планів, збільшили коло прихильників проекту союзного договору, запропонованого Римом.

Вивчення й аналіз листування Г. Мартіно з послом Італії у Великобританії Р. Дуччі дозволяють стверджувати, що, починаючи з 1950 р., роль Італії в процесах інтеграції зростала. Відправною точкою для цієї тенденції можна вважати прийняття британським прем'єром Е. Іденом італійської пропозиції щодо розміщення військово-повітряних сил З'єданого Королівства на території ФРН. Таке рішення видавалося певним компромісом після відмови Франції ратифікувати договір про Європейське оборонне співтовариство (ЄОС).

Значний інтерес викликають листи посла Італії в США П. Квароні. У них він детально пояснює позицію США щодо утворення ЄОС. Із листів стає зрозумілим, що Вашингтон також не бажав створення цієї організації, побоюючись, що його вплив у НАТО зменшиться.

В **Архіві Міністерства закордонних справ Ватикану** міститься офіційне листування Святої Апостольської Нунціатури з італійським зовнішньополітичним відомством. Монсенйор Руделлі у своїх листах до Г. Мартіно пише, що створення ЄОС може стати приводом для посилення антагонізму між СРСР та країнами Західної Європи. Аналіз листування показує, що на той час Ватикан почав дистанціюватися від Італії та займати позицію нейтралітету щодо дій Рима на міжнародній арені. На це істотно впливала внутрішня політика прем'єр-міністра Італії М. Шельби, який жорстко придушував антиурядові маніфестації та страйки 1954 р.

Натомість створення Євратому Ватикан сприйняв дуже позитивно й з цього приводу висловив італійському уряду свою підтримку. Апостольський Престол вважав, що наявність такого комітету може стати певною гарантією в забезпеченні миру й стримуватиме амбіцій ядерних країн.

Архів Сенату Італії містить матеріали, пов'язані з діяльністю політичних партій, у тому числі й „Партито д'аціоне”. Її лідер А. Спінеллі був автором „Маніфесту Вентотене”, у якому вперше сформульовано ідею „європейської федерації”. У цьому архіві широко представлені документи, що стосуються парламентських виборів 18 квітня 1948 р., а саме: промови, листівки, відозви. Вони розкривають зовнішньополітичні пріоритети італійського прем'єра А. де Гаспері та міністра закордонних справ Італії К. Сфорца.

Аналіз листів і промов Де Гаспері переконує в тому, що під поняттям „єдності європейських країн” він розумів не просто економічну співпрацю, але й спільне вирішення військово-політичних завдань, консолідацію зусиль для протистояння іншим світовим державам й міждержавним утворенням.

Вивчення партійних документів дозволяє зрозуміти, чому Італія відмовилася від підписання Брюссельського пакту 1948 р. Керівництво держави сподівалося таким чином отримати певні зовнішньополітичні переваги. Урядовці були переконані, що їхня країна повинна отримати статус держави-переможниці, адже, починаючи з 1943 р., вона співпрацювала з союзниками по антигітлерівській коаліції проти режиму Б. Муссоліні.

Із приватного листування міністра закордонних справ Британії Е. Бевіна та його італійського колеги К. Сфорца й прем'єр-міністра А. де Гаспері дізнаємося, що з січня 1947 р. Риму неодноразово пропонували приєднатися до Брюссельського пакту. На перешкоді цьому стало небажання А. де Гаспері напередодні парламентських виборів 1948 р. підірвати позиції „Християнсько-демократичної партії”, лідером котрої він був.

Центральний державний архів при Кабінеті міністрів Італії представлений фондом „Секретаріат Де Гаспері”, який містить листи глави уряду до спікера палати депутатів парламенту Італії.

У них обґрунтовувалася необхідність вступу Італії до НАТО. Головним аргументом на користь цього слугував той факт, що за умови входження до Північноатлантичного альянсу країна могла б отримати відносну рівноправність із державами-переможницями та досягнути паритету у відносинах із ними. Значне місце в листах посідала також „німецька проблема”.

Детальне вивчення й аналіз відповідної документації дозволяє стверджувати про бажання Італії налагоджувати тісну співпрацю й довгострокові відносини з європейськими країнами. Яскравим прикладом цього може слугувати позиція Де Гаспері й Сфорца, котрі вчасно зрозуміли, що повернути колишній вплив у Європі та посилити свій престиж на світовій арені Італія зможе лише в рамках нової наднаціональної організації.

Документи свідчать, що західноєвропейські союзники були скептично налаштовані щодо повернення Рима в лігу серйозних геополітичних гравців. Його пропозиції й проекти сприймалися з застереженням і неприязню. Саме тому Італія була змушена постійно демонструвати своє бажання долучитися до процесів об’єднання Європи.

Другу групу джерел складають мемуари, авторами яких були ті політики й дипломати, що брали безпосередню участь у ряді політичних акцій в окреслений період: К. Аденауер, Д. Ачесон, А. де Гаспері, Дж. Гледвін, Г. Мартіно, Ж. Моне, П. Спаак, А. Спінеллі, К. Сфорца, Г. Трумен, Р. Шуман.

У мемуарах К. Сфорца обґрунтовує потребу залучення Італії до інтеграційних процесів у Європі. Він переконує, що Рим має виступити ініціатором об’єднання й стати посередником між ворогуючими сторонами з метою досягнення консенсусу в ім’я мирного й безпечного співіснування на континенті.

Аналіз спогадів та парламентських виступів міністра закордонних справ Італії Г. Мартіно (1954 – 1957 рр.) переконує, що він належав до кола прихильників ідеї „єдиної Європи” уже з середини 1950-х рр. і став ініціатором проведення конференції в Мессіні в червні 1955 р. Під пунктами Римського договору, за яким створювався ЄЕС і Євратом в березні 1957 р., стояв і його підпис.

Підбиваючи підсумки аналізу джерельної бази, можна зазначити, що існуючий обсяг матеріалів, у тому числі й уперше введених до наукового обігу, дає можливість показати місце й роль Італії та її зовнішньополітичного відомства в процесі економічного й військово-політичного об’єднання Європи.

Історіографія питання складається з робіт, авторами яких були професійні історики, політологи, дипломати. На сторінках великої кількості наукових праць європейських, американських, російських, українських учених розглядаються питання історії європейської та євроатлантичної інтеграції. Більшість із них у створенні Європейського Союзу провідну роль відводять французьким державним діячам Ж. Моне й Р. Шуману, котрих зазвичай називають батьками-засновниками ЄС. При цьому практично ігнорується значення інших європейських політиків, які також доклали чимало зусиль для того, аби співтовариство стало реальністю. Серед них несправедливо обійдені увагою італійські державні діячі А. де Гаспері, К. Сфорца й Г. Мартіно.

Італійська історіографія. Найбільша кількість робіт, у яких розглядається внесок Італії в розбудову європейських та євроатлантичних структур, належить передусім італійським історикам. Серед них варто назвати Е. Ді Нольфо, Л. Леві, П. Какаче, Дж. Маммарелла, Т. Детті, Дж. Гоззіні, П. Пастореллі та інших.

На особливу увагу заслуговують роботи Е. Ді Нольфо „Історія міжнародних відносин, 1918 – 1992 рр.” і „План Маршала” та „холодна війна”, у яких автор розглядає американо-радянську конфронтацію як визначальний фактор, що вплинув на остаточне рішення Рима зробити вибір на користь Заходу. Італія потребувала серйозної економічної допомоги, яка надавалася Сполученими Штатами Америки згідно з «доктриною Трумена» та «планом Маршала». Це також схилило Рим перейти на сторону щедрого західного партнера. Натомість США отримали надійного союзника в Південній Європі. Саме тому Італія, як зазначає вчений, зайняла чітку проамериканську та, відповідно, антирадянську зовнішньополітичну позицію. На думку Ді Нольфо, це був все ж таки успіх італійського прем'єра А. де Гаспері, якщо взяти до уваги той супротив, який чинили ліві сили прийняттю цього рішення в парламенті.

Серед інших праць досить помітною є робота Л. Леві „Федералізм й інтеграція Європи”. У ній порушено проблему походження європейського федералізму. Дослідження Л. Леві присвячено також вивченню еволюції ідеї „єдиної Європи” у ХХ ст. Автор доводить, що саме А. де Гаспері сприяв втіленню в життя основних положень „Маніфесту Вентотене” (1945 р.). Італійський прем'єр наполягав на тому, що цей процес повинен бути виваженим, поступовим і відповідати національним інтересам країни.

Дослідник показав різницю в поглядах А. Спінеллі та А. де Гаспері на майбутнє європейської спільноти. Якщо перший вбачав майбутнє Європи у створенні унітарної держави, то другий при цьому вказував на загрозу розмиття національної ідентичності італійців. Тому оптимальною моделлю був союз європейських країн, заснований на рівноправності. До того ж

члени Християнсько-демократичної партії, яку очолював А. де Гаспері (1945 – 1948 рр.), принципово були не проти приєднання до європейської спільноти й Радянського Союзу, адже це послабило б протистояння всередині самої Італії між прорадянськими й антирадянськими силами. Проте з розгортанням „холодної війни” керівництво держави взяло курс на інтеграцію в рамках євроатлантичних структур.

У праці „Політична історія об’єднаної Європи” П. Качаче розглядає особливості формування зовнішньополітичного курсу Італії протягом двох десятиліть (1943 – 1963 рр.), проте роль МЗС в інтеграційних процесах 40 – 50-х рр. ХХ ст. ґрунтовно не вивчається.

Наукове дослідження Дж. Маммарелла й П. Качаче „Історія і політика об’єднаної Європи, 1926 – 2005” покликане реконструювати події європейської інтеграції. Автори намагаються довести, що досить часто лише наполегливість і цілеспрямованість італійського зовнішньополітичного відомства виводила переговорний процес щодо об’єднання Європа з глухого кута.

У монографіях Дж. Маммарелла „Історія Європи, 1945 р. і до сьогодні” та „Америка від Рузвельта до Рейгана” порушено проблему впливу США на процеси євроінтеграції.

Учені Т. Детті й Дж. Гоззіні в праці „Історія ХХ ст.” ставлять собі за мету правдиво й неупереджено описати перипетії складного двадцятого століття. Автори аргументовано доводять, що невдача, яку зазнала італійська дипломатія в питаннях створення ЄОС, посилила песимістичні настрої щодо можливості подальшої інтеграції в більшості європейських держав, особливо в країнах Бенілюксу та Великобританії. Проте італійські дипломати докладали всіх зусиль для реалізації поставлених цілей, метою яких залишалася зінтегрована в політико-економічну єдність Європа. Позитивним результатом, на думку дослідників, можна вважати проведення Мессінської конференції та підписання Римського договору 1957 р.

Таким чином, не зважаючи на значну кількість наукових робіт італійських авторів, присвячених проблемі, що досліджується, на периферії вивчення залишаються важливі аспекти. Насамперед, це особистісний внесок очільників Міністерства закордонних справ Італії та дипломатичного корпусу у формування й реалізацію італійської зовнішньополітичної лінії щодо об’єднання Європи в післявоєнний період.

Історіографія Західної Європи та США також представлена великою кількістю наукових робіт, у котрих розглядаються об’єднавчі процеси в післявоєнній Європі. Проте проблемі участі Італії в них не приділено достатньої уваги. Це, зокрема, праці Р. Альбрехт-Карріє, А. Буллока, Ж-Б. Дюрозеля, Х. Брюгхманса, Ф. Уїлліса, Р. Моргана, Дж. Гінбелла, М. Хогана, Д. Елвуда, Д. Янга, Т. Деймонда та інших.

Радянська й російська історіографія. Серед радянських учених питання інтеграції у Європі розглядали у своїх роботах Д. Алексєєв, К. Зуєв, А. Михайлов, В. Трухановський, А. Чубар'ян та інші. У російській історичній науці значне місце належить працям, у яких вивчаються євроінтеграційні процеси в контексті участі в них Російської Федерації. Серед них дослідження О. Барабанова, О. Буторіної, В. Гайдука, Д. Данилова, М. Ковальського, А. Красикова, О. Кузнєцова, Н. Нарочницької, М. Стрежневої та інші. Що стосується ролі Італії в консолідації післявоєнної Європи, то це питання розглядається лише в соціальному, релігійному, юридичному, економічному, а не в історичному аспектах. Увагу вчених також привертають праці, у котрих порушується проблема розширення ЄС на Схід, відносини США з країнами Європейського Союзу й таке інше.

Так, Ю. Борко в роботі „Західна Європа: соціальні наслідки капіталістичної інтеграції” зосереджує увагу на соціальних аспектах економічної інтеграції. Він також ґрунтовно опрацьовує еволюцію ідеї „єдиної Європи”, простежує формування відносин між СРСР, а потім Російською Федерацією та країнами Європейського Союзу.

У колективній монографії „Спільний європейський дім: що ми про нього думаємо” Ю. Борко, А. Загорський, С. Караванов розглядають проблеми перетворення Європи, розповідають про ідейні метаморфози європеїзму, про взаємовпливи й взаємозв'язки між Росією та Європою, накреслюючи при цьому шляхи формування європейського правового простору.

Монографія Т. Зонової „Дипломатія Ватикану в контексті еволюції європейської політичної системи” присвячена історії й практиці дипломатії Святого Престолу та його впливу на реалізацію зовнішньої політики Італії в цілому.

Українська історіографія. Українська історична наука багата на роботи, що присвячені проблемам європейської та євроатлантичної інтеграції, налагодженню взаємин України з країнами Європейського Союзу й євроатлантичним устремлінням Києва. Це праці А. Білоруса, Т. Богданової, В. Крушинського, О. Машевського, С. Трояна, Д. Ченчика, Н. Яковенко, Т. Ямпольської та інших. Натомість у питаннях щодо внеску Італії в розбудову „єдиної Європи” вітчизняна історіографія досить бідна й нечисельна.

Так, М. Варварцев, відомий дослідник українсько-італійських відносин, у монографії „Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна” докладно висвітлює роль видатного італійського революціонера й мислителя, якого називали „провісником об'єднаної Європи”, у побудові національних держав і союзу націй.

Серед вітчизняних дослідників потрібно також згадати С. Віднянського та А. Мартинова, котрі в книзі „Об'єднана Європа: від

мрії до реальності” показують внесок окремих історичних особистостей у процес кристалізації європейської ідеї та її реального втілення на загальному тлі історичного й геополітичного розвитку Європи. Автори серед батьків-засновників Європейського Союзу згадують й ім'я італійця А. де Гаспері, проте окремого нарису йому не присвячують.

Українські учені В. Копійка й Т. Шинкаренко у своїй праці „Європейський Союз: заснування і етапи становлення” також зараховують А. де Гаспері та К. Сфорца до натхненників європейської інтеграції та до „батьків Європи”.

Ці ґрунтовні дослідження можуть стати в пригоді тим, хто вивчає процес об'єднання Європи, але питання участі Італії в них практично не розглядається.

У цілому, проведений історіографічний аналіз і наявність важливих документальних матеріалів, насамперед архівних, створюють реальну можливість для вирішення поставлених завдань дисертаційного дослідження.

Другий розділ **„Італія й початок процесу об'єднання Європи (1945-1948 рр.)** складається з чотирьох підрозділів: „Федералізм „Маніфесту Вентотене”; „План Маршалла” та італійське відновлення”; „Позиція А. де Гаспері щодо Брюссельського пакту”; „Гаазька конференція та Меморандум К. Сфорца”.

Після закінчення Другої світової війни на європейському континенті почала формуватися нова система міжнародних відносин, зумовлена переходом від традиційної європейської системи рівноваги сил до біполярного світу. Протиборство між двома супердержавами – США й СРСР – вилилося в „холодну війну”, котра в будь-який момент могла перейти в активну фазу військового протистояння. Саме це в значній мірі активізувало інтеграційні процеси на континенті в післявоєнний період.

Італія також намагалася долучитися до цих процесів, проте активність зі сторони Рима пояснювалася не тільки бажанням презентувати свої федералістські проекти, але й потребою вийти з політичної ізоляції, у яку потрапила країна після Другої світової війни. Італійський теоретик федералізму А. Спінеллі в „Маніфесті вільної та єдиної Європи” (більш відомому як „Маніфест Вентотене”) пропонував своє бачення політичної, економічної та військової реконструкції континенту в рамках наднаціонального об'єднання. Італія разом із країнами Бенілюксу й Францією вела мову про новий європейський порядок, за якого інтереси суверенної національної держави, обмежені наднаціональним керівництвом, відходили б на другий план.

У той же час існували серйозні протиріччя. Італія, на відміну від Франції, була зацікавлена в тому, аби залучили Німеччину до інтеграційного процесу. Адже італійська економіка значною мірою залежала від німецької. Зокрема, К. Сфорца зазначав, що участь ФРН в

об'єднавчих процесах на європейських теренах стратегічно важлива й обов'язкова.

Ця позиція італійського дипломата в липні 1948 р. була неофіційно висловлена в Перуджинському університеті, а офіційно – наступного місяця в меморандумі, підготовленому італійським урядом і направленому керівництву США, Канади та п'яти країн-членів Брюссельського договору.

Крім того, К.Сфорца в меморандумі виступив з ініціативою створення єдиної федеративної держави шляхом поступової економічної інтеграції. Проте ця ідея випереджала час на десятиліття, а тому її важко було втілити на практиці. У відповідь на пропозицію К.Сфорца французький уряд звернувся до італійського з проханням відкликати меморандум та приєднатися до Брюссельського пакту.

Керівництво Італії готове було співпрацювати в галузі економіки, проте з застереженням ставилося до будь-яких військових проектів. Саме тому А. де Гаспері відмовився від пропозиції французького колеги Е. Бевіна. Побоювання італійського прем'єра пояснювалися тим, що на квітень 1948 р. було призначено парламентські вибори. Будь-які кроки Рима в напрямку європейського союзу могли дати привід італійським комуністам у черговий раз розкритикувати уряд, а це позначилося б на результаті волевиявлення народу.

Ослаблена війною, економіка Італії потребувала фінансової допомоги, яку запропонували США в рамках реалізації „плану Маршалла”. Разом з іншими європейськими країнами, що пристали на „план Маршалла”, Рим приєднався до Європейської організації економічного співробітництва (ЄОЕС), котра виникла у квітні 1948 р. К.Сфорца та А. де Гаспері були переконані, що саме економічна інтеграція мала передувати політичній. Згодом ця ідея втілилася у своєрідній політико-економічній формулі: „від „плану Маршалла” до європейської єдності”.

У травні 1948 р. відбулася Гаазька конференція, учасники котрої й повинні були вирішити питання щодо шляхів здійснення європейської інтеграції. Представники італійського зовнішньополітичного відомства, котре очолював К.Сфорца, як і раніше, наполягали на створенні єдиної федеративної держави, натомість французька й британська еліта гостро реагувала на можливість обмеження їхнього формального суверенітету й незалежності. „Федералісти” та „уніоністи”, прихильники конфедеративної форми об'єднання, зішлись в кінці кінців на моделі поступової, функціональної інтеграції. Італія, у свою чергу, отримала змогу озвучити власні позиції щодо формату об'єднання Європи й висловити погляди на участь Німеччини в майбутньому європейському союзі.

Таким чином, у післявоєнний період актуалізувалася ідея європейської інтеграції. „Доктрина Трумена” та „план Маршалла” створили реальні передумови для втілення на практиці федералістських

проектів Італії. У подальшому це призвело до поглиблення співпраці Рима з іншими державами в рамках європейських та євроатлантичних структур.

Третій розділ **„Італія в період переходу від Європейської спільноти вугілля та сталі до Європейського союзу оборони (1948-1954 рр.)”** складається з чотирьох підрозділів: „Поворот Італії в напрямку Північноатлантичного союзу та Ради Європи”; „Італія та переговори щодо „Плану Робера Шумана”: народження Європейської спільноти вугілля та сталі”; „Крах проекту Європейської оборонної спільноти та позиція Італії”; „Західноєвропейська спільнота та роль італійської дипломатії в її формуванні”.

Хоча Італія свого часу відмовилася від підписання Брюссельського пакту (1948 р.), проте італійські правлячі кола позитивно відреагували на пропозицію Р. Шумана взяти участь у наступному етапі переговорів щодо Північноатлантичного альянсу. Завдяки активній підтримці зі сторони Франції США запросили Рим вступити до НАТО, що можна вважати перемогою дипломатії А. де Гаспері й К. Сфорца. Підписанням останнім 4 квітня 1949 р. у Вашингтоні установчого документа щодо заснування Північноатлантичного альянсу завершився період післявоєнного „застою” для МЗС Італії.

Своєрідним „політичним реверансом” у бік французьких партнерів стала підтримка італійцями „плану Шумана”. У ньому італійський уряд вбачав першу серйозну спробу побудувати у Європі наднаціональний політичний керівний орган, який, окрім усього іншого, мав вирішити проблему франко-німецького протистояння. У подальшому ті країни, а серед них й Італія, котрі підтримали пропозиції французького міністра закордонних справ щодо створення спільного ринку у вуглевидобувному й металургійному секторах, 18 квітня 1951 р. підписали в Парижі Договір про заснування Європейської спільноти вугілля і сталі (ЄСВС). Чотиристороння структура новоствореної організації (Вищий орган, Рада Міністрів, Парламентська Асамблея, Суд) стала інституційною моделлю подальшого процесу європейської інтеграції.

Італія останньою ратифікувала Договір через супротив комуністів під час голосування в парламенті. У свою чергу К. Сфорца й А. де Гаспері доклали усіх зусиль, аби через особисті амбіції парламентарів країна знову не опинилася на маргінесах інтеграційних процесів на континенті. Так, у виступі перед Асамблеєю Ради Європи 18 листопада 1950 р. італійський очільник МЗС закликав провідних європейських лідерів сприяти справі федералізації Європи.

На порядку денному залишалася проблема, котра стосувалася демілітаризації, децентралізації та деіндустріалізації Німеччини, на чому наполягали Франція та країни Бенілюксу. Війна в Кореї, що розпочалася 25 червня 1950 р., і ймовірна загроза відкриття Радянським Союзом фронту у Європі підштовхнули до створення європейської армії за участю німецьких

військових частин. Щодо переозброєння німецького війська К. Сфорца висловився досить чітко: оборона по річці Ельбі буде неефективною за відсутності військових частин ФРН. Державний секретар США Д. Ачесон також хотів бачити німецькі частини в лавах об'єднаних збройних сил Європи вже восени 1951 р.

Рим підтримав таку пропозицію, проте Париж виступив проти італо-американських ініціатив. Це загрожувало Франції політичною ізоляцією. Аби цього уникнути, Ж. Моне запропонував прем'єр-міністру Р. Плевену план, що згодом отримав назву „плану Плевена”. Він передбачав створення європейської армії, що мала складатися з національних контингентів, поділених на відділення та підпорядкованих єдиному Міністру оборони.

Канцлера К. Аденауера не влаштовували основні положення цього документа. Великобританія також відмовилася від „плану Плевена”. Італійська делегація під час обговорення цього питання в Парижі в лютому 1951 р. зайняла позицію нейтралітету.

Напружена зовнішньополітична ситуація й затяжний переговорний процес щодо євроінтеграції призвели до зміни керівництва МЗС Італії та глави кабміну. У липні 1951 р. К. Сфорца вимушений був піти у відставку. На цій посаді його змінили спочатку А. де Гаспері (1951 – 1953 рр.), потім Дж. Пелла (1953 – 1954 рр.), А. Піччіоні (1954 р.), а ще згодом – Г. Мартіно (1954 – 1957 рр.). Г. Мартіно належав до прихильників європейської та євроатлантичної інтеграції Італії, тому продовжив справу своїх попередників, зокрема К. Сфорца та А. де Гаспері, у пропагуванні й утіленні в життя ідеї об'єднаної Європи.

На виборах до парламенту 7 червня 1953 р. Християнсько-демократична партія Італії зазнала поразки. Після А. де Гаспері прем'єр-міністром став Дж. Пелла (1953 – 1954 рр.), за ним уряд очолювали інші представники Християнсько-демократичної партії – А. Фанфані (1954 р.), потім М. Шельба (1954 – 1955 рр.), а ще згодом – А. Сеньї (1955 – 1957 рр.), А. Дзолі (1957 – 1958 рр.).

Нове італійське керівництво протягом 1954 р. продовжило тісно співпрацювати з Парижем у вирішенні багатьох євроінтеграційних проблем. Не зважаючи на те, що уряд Франції запропонував проект зі створення Європейської оборонної спільноти, підтриманий Італією, 30 серпня 1954 р. французький парламент так і не ратифікував відповідний договір.

Саме тому учасники конференцій у Лондоні та Парижі (жовтень 1954 р.) знову порушили питання щодо переозброєння німецької армії, а також запропонували організувати офіційне примирення Німеччини з країнами-переможницями. Новий міністр закордонних справ Італії Г. Мартіно сприяв активній участі італійської делегації в переговорному процесі й висловив задоволення з приводу налагодження взаємин між

Францією та ФРН. Італія при цьому відіграла роль дипломатичного посередника та зреалізувала власні плани.

За активної участі Рима 23 жовтня 1954 р. було підписано Паризький трактат, що юридично оформив утворення Західноєвропейського союзу. Цим закінчився черговий етап в процесі входження Італії до європейської спільноти.

Четвертий розділ „Італія в період від „мессінського прориву” до підписання Римського договору (1955-1957 рр.)”. налічує три підрозділи: „Європейський прорив” Моне та хід Мессінської конференції”; „Шлях до підписання Римського договору: від Валь Дюшес до Венеції”; „Італія та Римський договір: Європейська економічна співдружність і Євратом”.

Діяльність ЄСВС сприяла євроінтеграційним процесам. Проте провал інших важливих проектів, зокрема „плану Плевена”, показав, що національні уряди ще не були готові до побудови федеративного політичного об’єднання. Крім того, це висунуло на перший план багатогалузеву економічну інтеграцію.

Натомість Італія висловлювалася за горизонтальну інтеграцію, що передбачала повне об’єднання економік європейських країн. У свою чергу Ж. Моне наполягав на секторальній моделі економічної інтеграції, починаючи від чорної металургії й закінчуючи атомною енергетикою. У перспективі це мало привести до виникнення спільного ринку. Ця ідея Ж. Моне викликала жваве обговорення серед лідерів провідних країн континенту. Було вирішено зібрати у травні 1955 р. конференцію для вирішення нагальних проблем.

Італійське МЗС під керівництвом Г. Мартіно активізувало свою діяльність із метою залучення Рима до переговорного процесу стосовно створення загальноєвропейського ринку. Укладання відповідної угоди, за наполяганням глави МЗС, мало відбутися в італійському місті Мессіна.

Мессінська конференція проходила 1 – 3 червня 1955 р. за участі міністрів закордонних справ Італії, Франції, Німеччини, Нідерландів, Бельгії та Люксембургу. Г. Мартіно озвучив італійську позицію щодо французьких проектів поступової інтеграції по секторах економіки. У меморандумі, підготовленому МЗС Італії, говорилося, що об’єднавчі процеси повинні охопити не лише певні галузі, а й усі соціально-економічні сфери країн-учасниць. Тобто Рим виявився прихильником німецького плану економічного об’єднання, за який виступали також країни Бенілюксу. Крім того, під час свого виступу Г. Мартіно закликав Великобританію брати активнішу участь у федералізації Європи.

У ході Мессінської конференції було вирішено створити міжурядовий комітет експертів на чолі з бельгійським міністром закордонних справ П.-А. Спааком із метою вироблення конкретних пропозицій щодо подальшої економічної інтеграції країн-членів ЄСВС. Підсумком переговорів стало

прийняття резолюції, котра передбачала створення організації, що забезпечувала б мирне використання атомної енергії, та виникнення спільного ринку шляхом поступового скорочення кількісних обмежень та уніфікації митних режимів. Італійський міністр закордонних справ у підсумковому виступі підкреслив важливість насамперед політичної, а не тільки економічної складової досягнутих у Мессіні домовленостей.

Доповідь комітету П.-А. Спаака стала приводом для чергової зустрічі міністрів закордонних справ у Венеції 29 – 30 травня 1956 р. На Венеціанській конференції мав змогу проявити себе Г. Мартіно. У результаті вдало проведених ним переговорів Франція була змушена затвердити список сільськогосподарських товарів, розповсюдження котрих відбувалося на спеціальних умовах.

Переговорний процес щодо побудови спільного європейського ринку, старт якому дала Мессінська конференція 1955 р., завершився підписанням у Римі 25 березня 1957 р. договорів про заснування Європейської економічної спільноти (ЄЕС) та Європейської спільноти з атомної енергії (Євратом), що відповідало інтересам Рима.

В італійській політичній мозаїці період ухвалення Римських домовленостей співпав із періодом „неоатлантизму”, коли де-факто зовнішня політика країни відрізнялася від офіційного курсу. Це дає змогу зрозуміти, чому декілька італійських урядів поспіль приділяли незначну увагу проведенню переговорів, що передували підписанню договорів у Римі (1957 р.).

Відстоювання національних інтересів держави на міжнародній арені покладалося на дипломатичне відомство та особисто на Г. Мартіно. Не зважаючи на відсутність точних директив для італійської делегації, очільник МЗС зумів довести справу інтеграції до логічного завершення.

Ратифікація Римських угод у жовтні 1957 р. в Італії відбулася в умовах урядової кризи. Через протиріччя з однопартійцями з приводу їхнього підписання Г. Мартіно пішов у відставку. Обидві палати італійського парламенту висловили згоду щодо створення ЄЕС і Євратому за сприяння нового міністра закордонних справ Дж. Пелла.

Це ознаменувало собою перемогу прихильників інтеграції, зокрема К. Сфорца, А. де Гаспері, Г. Мартіно, та МЗС Італії, яке змогло за умов байдужості й бездіяльності представників законодавчої влади привести країну до „єдиного європейського дому”.

У **висновках** підбито підсумки дисертаційного дослідження й зроблено відповідні узагальнення.

Після закінчення Другої світової війни Італія як країна-агресор опинилася в політичній ізоляції. Єдиною можливістю для Рима активно включитися в міжнародні відносини була його участь у європейських та євроатлантичних інтеграційних процесах у 1945 – 1957 рр., коли закладалися основи для побудови нової Європи. Адже тогочасні політичні

реалії „холодної війни” стимулювали західноєвропейські країни до пошуку ефективних інструментів регулювання міжнародних процесів.

Потреба у федералізації Європи зумовлювалася також бажанням США повернути на політичну арену Німеччину для відновлення балансу сил на континенті. „Доктрина Трумена” та „план Маршалла” стали тими стовпами, перша – політичним, а другий – економічним, спираючись на які Сполучені Штати менш ніж за два роки сформували Західний блок держав.

Це стало можливим також завдяки підтримці зі сторони політичної еліти не тільки Франції й країн Бенілюксу, а також й Італії. Скориставшись можливістю вивести свою країну з дискримінаційних обмежень Мирного договору, К.Сфорца та А. де Гаспері, беручи до уваги основні положення „Маніфесту Вентотене”, запропонували власні проекти створення європейського союзу. Вони наголошували на потребі саме економічної інтеграції, котра й повинна була передувати політичній.

Тільки побоювання втратити політичний вплив і владу змусило А. де Гаспері відмовитися від підписання Брюссельського пакту. Прем'єр-міністр не хотів напередодні парламентських виборів 1948 р. тісним зближенням із Західним блоком держав провокувати комуністів та соціалістів на критику у свою адресу. Тим більше, що значна частина італійського електорату симпатизувала СРСР, розцінюючи Брюссельські домовленості як недружній крок щодо Москви. Західноєвропейські союзники сприйняли це як самоусунення Рима від інтеграційних процесів.

Перемога на виборах Християнсько-демократичної партії дозволила А. де Гаспері та К. Сфорца активізуватися на міжнародній арені й залучити Італію до низки проектів, що передбачали вже виникнення наднаціонального державного утворення. Цьому сприяли й зовнішньополітичні фактори: посилення традиційного франко-німецького антагонізму, що проявився в небажанні Парижа співпрацювати з ФРН, та лобювання США інтересів Німеччини. За таких умов Італія, яка економічно залежала від Німеччини, виступила в ролі посередника між Парижем та Берліном.

Як показує аналіз джерел, К. Сфорца неодноразово наголошував на тому, що без участі ФРН будь-яке європейське федеративне утворення буде недієздатним. Ця позиція італійського дипломата залишилася незмінною й на Гаазькій конференції 1948 р., де розглядалися питання побудови „єдиної Європи”.

Остаточний вихід Італії з післявоєнної дипломатичної кризи став реальністю в 1949 р., коли вона, за сприяння Франції, опинилася серед країн-засновниць Північноатлантичного альянсу (1949 р.), Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951 р.), Західноєвропейського союзу (1954 р.).

Варто зазначати, що не всі проекти, запропоновані очільниками уряду та МЗС Італії, виявилися таким ж успішними. Так, пропозиція щодо

створення об'єднаних європейських збройних сил та політичної спільноти на засадах парламентської асамблеї на десятиліття випереджала свій час, тому належним чином не була оцінена сучасниками. Це ж саме стосується 38 статті Договору про заснування Європейської оборонної спільноти.

І все ж таки, не зважаючи на деякі невдачі, Італія зуміла реалізувати свої основні проекти. 25 березня 1957 р. був підписаний Римський договір, результатом якого стало виникнення Європейської економічної спільноти та Євратому як ключових організацій на шляху до перебудови Європи. Ця угода заклала економічні підвалини для утворення в майбутньому Європейського Союзу.

Щодо Італії, то ратифікація нею Римських угод дала змогу країні згодом вийти з економічної кризи, а це, у свою чергу, стало передумовою для появи такого феномену, як „італійське економічне диво” (1959 р.). Крім того, держава посилила свій вплив на міжнародній арені, що проявилось у її входженні до „великої десятки” (1964 р.), а згодом і „великої сімки” (1979 р.).

У зв'язку з економічними й політичними проблемами, із якими Рим зіштовхнувся на сучасному етапі, країна потребує рішень і проектів настільки ж нестандартних і дієвих, як і ті, котрі були запропоновані в середині ХХ ст. зовнішньополітичним відомством Італії й вивели державу з кризового стану.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові статті

1. Хадж Асаад Н. Л. Мессинская конференция 1955 г. и развитие процесса европейской интеграции // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Історичні науки. – Луганськ, 2011. – №11 (222). – С. 74 – 86.
2. Хадж Асаад Н. Л. Поновлення процесу євроінтеграції з погляду Вашингтона (1956 – 1957) // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2011. – LXXXIII (№93). (Серія педагогічні та історичні науки). – С. 263 – 269.
3. Хадж Асаад Н. Л. Процесс европейской интеграции и вклад итальянской дипломатии до момента проведения Мессинской конференции // Наукові записки: [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2011. – LXXXIV (№94). (Серія педагогічні та історичні науки). – С. 253 – 262.
4. Хадж Асаад Н. Л. Процесс европейской евроинтеграции и подписание Римского договора // Наукові записки: [збірник наукових

статей] / М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2011. – LXXXV (№95). (Серія педагогічні та історичні науки). – С. 271 – 282.

5. Хадж Асаад Н. Л. Поновлення процесу євроінтеграції з точки зору США (1955 – 1956 рр.) // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – № 8 (133). – С. 179 – 190.

Матеріали конференцій

1. Хадж Асаад Нихад. Кризис союзнических отношений в антигитлеровской коалиции и формирование биполярной системы в Европе, 1945 – 1946 рр. // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: стат. та матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., присвяченої пам'яті професора Г.Л. Бондаревського (7 – 8 квіт. 2010 р., м. Луганськ) / Під ред. М.С. Бур'яна. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2010. – Частина II. – С. 217 – 228.

2. Хадж Асаад Нихад. Формирование внешнеполитической доктрины Италии в начале «холодной войны», 1945 – 1947 гг. // «Холодна війна» 1946 – 1991 рр.: причини, перебіг, наслідки: статті та матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (28 лютого 2011 р.) / Під ред. М.С. Бур'яна. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – С. 148 – 160.

3. Хадж Асаад Нихад. Вступление Италии в НАТО в 1949 г. // Всесвітня історія та актуальні проблеми міжнародних відносин: стат. та матеріали II Міжнар. наук.-прак. конф., присвяченої пам'яті професора Г.Л. Бондаревського (12 – 13 квіт. 2011 р., м. Луганськ) / Під ред. М.С. Бур'яна. – Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – С. 497 – 502.

АНОТАЦІЇ

Хадж Асаад Н.Л. Участь Італії у європейській та євроатлантичній інтеграції, 1945 – 1957 рр. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія. – ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Луганськ, 2011.

На основі широкого кола джерел дисертантом розглянуто процес вироблення та реалізації євроатлантичної політики Італії в 1945 – 1957 рр. У роботі показано внесок італійського зовнішньополітичного відомства у формування „єдиної Європи”, виявлено протиріччя в підходах до створення європейського союзу серед Західноєвропейських країн та США.

Італія, у свою чергу, пропонувала власні федералістські проекти, які ґрунтувалися на економічній, політичній та військовій інтеграції. На міжнародній арені їх репрезентували такі італійські теоретики федералізму, як А. де Гаспері, К. Сфорца, Г. Мартіно, котрих також можна зарахувати до батьків-засновників європейського союзу. Не зважаючи на внутрішній супротив і небажання частини італійського політикуму, зокрема комуністів і соціалістів, підтримати інтеграційні устремління очільників уряду та МЗС, вони привели країну до „спільного європейського дому”.

У ході роботи з’ясовано, що більшість пропозицій Рима щодо євроінтеграції позитивно сприймалися Францією, країнами Бенілюксу та США й утілювалися на практиці. Дисертантом доведено, що участь Італії в ряді конференцій – Лондонській, Паризькій, Мессінській, Римській – та підписання відповідних договорів дозволили країні не тільки повернутися після тривалого періоду дипломатичної ізоляції в лігу серйозних геополітичних гравців, але й вивести державу з затяжної економічної кризи, посилити її вплив на міжнародній арені, зробити засновником найпотужніших і найвпливовіших міжнародних організацій свого часу – НАТО та Європейського Союзу.

Ключові слова: Італія, європейська та євроатлантична інтеграція, італійське зовнішньополітичне відомство, федералізм, Мессінська конференція, Римський договір, Європейський Союз.

Хадж Асаад Н. Л. Участие Италии в европейской и евроатлантической интеграции, 1945 – 1957 гг. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – Всемирная история. – ГУ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Луганск, 2011.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблемы участия Италии в европейских и евроатлантических процессах в 1945–1957 гг.

На основании широкого круга источников в работе показано, что именно активное участие итальянского дипломатического корпуса и личные инициативы глав МИДа и правительства, позволили создать три опоры европейского сообщества – Европейское общество угля и стали, Европейское экономическое сообщество и Евратом.

Большинство предложений Рима относительно создания „единого европейского дома” позитивно воспринимались Францией, странами Бенілюкса, США и в последствии воплощались в жизнь. Но вместе с тем, следует отметить, что итальянский политиком, в особенности социалисты

и коммунисты, не разделял взглядов А. Де Гаспери, К. Сфорца, Г. Мартино на привлечение Италии к реализации проектов федерализации Европы.

Участие Италии в процессах европейской и евроатлантической интеграции в послевоенный период привело к тому, что страна вышла из политической изоляции. В дальнейшем это способствовало стремительному экономическому росту и превращению Рима в активного игрока на международной арене.

Ключевые слова: Италия, европейская и евроатлантическая интеграция, итальянское внешнеполитическое ведомство, федерализм, Мессинская конференция, Римский договор, Европейский Союз.

Haj Asaad N.L. Italian participation in European and Euroatlantic integration, 1945 – 1957 – Manuscript.

Candidates thesis of specialty 07.00.02 – World history – State institution „Taras Shevchenko Luhansk national university„. – Luhansk, 2011.

Thesis covers a complex research of the Italian participation in euroatlantic processes in 1945-1957 problem.

Based on a wide range of sources it is shown that it is the active participation of Italian diplomatic and personal initiatives of Ministry of Foreign Affairs heads and the government, helped to create the three pillars of the European community - European coal and steel Community, European Economic Community and Euratom.

Most of the suggestions of Rome on the establishment of "common European home" were positively perceived by France, the Benelux countries, the USA and subsequently implemented. But at the same time, it should be noted that the Italian "politicum", especially the Socialists and the Communists, did not share the views of A. de Gasperi, C. Sforza, G. Martino about Italy's involvement in the implementation of projects federalization of Europe.

The participation of Italy in the European and Euro-Atlantic integration in the postwar period has led the country out of the political isolation. In future, this contributed to rapid economic growth and transformation of Rome into an active player in the international arena.

Keywords: Italia, European and Euroatlantic integration, Ministry of foreign affairs, federalism, Messina conference, Roma treaty, European Union.

Підписано до друку 10.11.2011 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Умов. др. арк. 0,9. Наклад 120 прим. Зам. № 692

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011, т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.